

ارائه مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر

علیرضا میرشاهی^۱، علی خامکی^{۲*}، مجید اشرفی^۳، حسین عباسیان^۴

^۱دانشجوی دکتری، واحد علی آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، گلستان، ایران

^۲استادیار، گروه مدیریت، واحد علی آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، گلستان، ایران (عهده‌دار مکاتبات)

^۳دانشیار، واحد علی آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، گلستان، ایران

^۴استادیار، گروه ریاضی و آمار، واحد علی آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی آباد کتول، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۱۴ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۳/۰۴/۱۳

چکیده

در این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی است و با بهره‌گیری از مبانی نظری، پیشینه و مصاحبه نیمه ساختاریافته به استخراج مفاهیم پرداخته شد. از بعد کیفی، تیم مشارکت‌کننده متشکل از خبرگان دانشگاهی و مدیران متشکل از مدیران شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر، صندوق‌های جسورانه و تامین سرمایه، شتاب‌دهنده‌ها و فرشتگان سرمایه‌گذاری و براساس معیارهای تجربه، دانش کافی و سابقه پژوهشی با روش نمونه‌برداری هدفمند به شیوه گلوله‌برفی به تعداد ۱۰ نفر انتخاب شدند. یافته‌ها نشان داد در بخش اقتصادی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر مقولات ریسک‌پذیری سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر، مدیریت نقدینگی سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر، بازده سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر، ارزش‌گذاری سهام، رقابت‌پذیری، مشارکت اقتصادی، انعطاف‌پذیری مالی، بهبود محیط کسب‌وکار و افزایش کمیت یا کیفیت نیروی کار شناسایی شد و در بخش اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر مقولات مشارکت اجتماعی، روابط اجتماعی، شفافیت اطلاعاتی، امکانات آموزشی، امکانات رفاهی و دغدغه زیست محیطی شناسایی شد. اولویت‌بندی ابعاد اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر نشان داد مشارکت اجتماعی با وزن نهایی ۰,۰۷۹ در اولویت اول، روابط اجتماعی با وزن نهایی ۰,۰۵۷ در اولویت دوم، افزایش کمیت یا کیفیت نیروی کار با وزن نهایی ۰,۰۳۸ در اولویت سوم قرار دارد. نتایج حاصل از برازش الگو نشان داد کلیه مقوله‌های شناسایی شده در حالت تأییدی قرار گرفتند.

واژه‌های اصلی: اقتصادی اجتماعی پایدار - سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر - مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی.

۱- مقدمه

یافته‌های پژوهشی اندک در درون کشور نیز نشان می‌دهد که در زمان آغاز پژوهش کنونی، مدلی که به شناسایی و تبیین آن با رویکرد کاوشی و استقرایی بپردازد، موجود نبود و مطالعات موجود در کشور صرفاً به شناسایی بخشی از این پدیده با تبیین برخی از مولفه‌ها و عوامل مؤثر بر آن و در برخی از موارد به نگرش سنجی درخصوص سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر پرداخته‌اند. بر این اساس به نظر می‌رسد، شناخت منابع اصلی شکل‌گیری مدل اقتصادی-اجتماعی پایدار و اثرات آن به عنوان یکی از حوزه‌های مهم در مباحث مالی محسوب می‌شوند. بنابراین از جهت بُعد نظری پژوهش می‌تواند این شکاف علمی را پوشش دهد. بیشتر مطالعات انجام گرفته در زمینه‌ی عوامل رفتاری و ارزیابی سرمایه‌گذاری خطرپذیر و نیز محدودیت‌ها و موانع و چالش‌های پیش‌روی متمرکز بوده است و می‌توان گفت ساختارهای احاطه شده‌ی اقتصادی و اجتماعی در این میان، به عنوان عاملی مهم، کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

در ایران یکی از حلقه‌های مهم مفقوده در زنجیره کارآفرینی، شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر است و کمتر سازمان و شرکتی را می‌توان یافت که به‌طور کامل شاخص‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر را رعایت کرده باشد [۹]. از فعالیت سرمایه‌گذاری خطرپذیر در ایران بیش از یک دهه می‌گذرد، حضور سرمایه‌گذاران خطرپذیر خصوصی با دسترسی به منابع و مشاوران خارجی ادبیات جدیدی وارد صنعت تامین مالی حوزه نوآوری کرد که تا پیش از آن تنها از طریق اعطای تسهیلات عمدتاً کم بهره می‌برد. متأسفانه طی سال‌های اخیر ساختار استناداری که مطابق با میانگین جهانی و توسط تیم مدیریت حرفه‌ای باشد در این شرکت‌ها به چشم نمی‌خورد. بدون داشتن نگاه بنگاه‌داری در این صنعت، نمی‌توان انتظار رشد و موفقیت از آن را داشت، لذا نگاه دولتی که عمدتاً توسط نهادهایی نظیر معاونت علمی فناوری ریاست جمهوری و صندوق نوآوری و شکوفایی با هدف حمایت از بنگاه‌های دانش‌بنیان صورت می‌پذیرد، نمی‌تواند موجب توسعه صنعت سرمایه‌گذاری خطرپذیر در ایران گردد.

بنابراین تحقیق حاضر از این جهت نو و جدید می‌باشد. در همین راستا لازم است عواملی که ارتباط مستقیم و غیرمستقیم با موضوع تحقیق داشته و بر آن تأثیرگذارند، شناسایی شوند.

باتوجه به شکاف موجود بین تئوری‌ها و کاربرد مسئولیت اجتماعی شرکتی در حوزه سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر، این پژوهش در تلاش است تا با شناسایی معیارهای مسئولیت اجتماعی شرکتی در حوزه ابعاد اقتصادی اجتماعی سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر آن را توسعه دهد. بنابراین هدف این پژوهش ارائه مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر با تأکید بر نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی است. باتوجه به هدف پژوهش، در گام بعدی پژوهش تلاش می‌گردد تا با ارائه‌ی مبانی نظری مرتبط با ماهیت موضوعی پژوهش، درک منسجم‌تری از محتوای تئوریک موضوع حاضر ایجاد گردد. بیان این ادبیات همچنین به تحلیل بهتر نتایج در بخش آخر پژوهش کمک می‌کند و سبب پشتوانه‌سازی تجربی پژوهش از نظر تطبیق با پژوهش‌های مشابه می‌گردد.

این پژوهش با در نظر گرفتن شکاف پژوهشی موجود و با تکیه بر دیدگاه مبتنی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی، به ارائه مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر با تأکید بر نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی با رویکرد آمیخته می‌پردازد و با استفاده از محرک‌های طراحی شده، می‌توان ابعاد اقتصادی اجتماعی پایدار را که مطالعات گذشته از آن غافل بوده‌اند، کنترل کرد. بنابراین سوال اصلی پژوهش به این صورت است که مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر با تأکید بر نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی چگونه می‌باشد؟

شرکت‌ها در تلاش برای مشروعیت بخشیدن به عملیات خود، پایداری و استمرار سودآوری در درازمدت و در پاسخ به اعمال فشارها از سمت ذینفعان، مجبور به اجرای سیاست‌های مسئولیت اجتماعی می‌شوند. چارچوب جهانی گزارش‌دهی پایداری نیز از اواخر دهه ۱۹۹۰م در راستای گزارش‌دهی پایداری به حمایت از سازمان‌ها، دولت‌ها و کسب‌وکارها پرداخته است. گزارش‌دهی پایداری عبارت است از اندازه‌گیری، افشا و پاسخگویی به ذینفعان داخلی و خارجی در قبال عملکرد سازمانی با هدف حرکت به سمت توسعه پایدار [۱]. عمده سرمایه‌گذاران حاضر به ریسک کردن منابع مالی خود در سرمایه‌گذاری خطرپذیر نیستند، اما در چند سال اخیر شاهد علاقه سرمایه‌گذاران اعم از حقیقی و حقوقی به سمت سرمایه‌گذاری خطرپذیر هستیم؛ هرچند هنوز پذیرش ریسک این نوع سرمایه‌گذاری برای بسیاری از علاقه‌مندان دشوار است [۱۱]. برون^۱ و همکاران (۲۰۱۵) بیان داشتند هر فرآیند سرمایه‌گذاری خطرپذیر قابل تقسیم به سه فاز است: درگیر شدن اولیه بنگاه فرآیند سرمایه‌گذاری خطرپذیر، ارزیابی جامع فرآیند سرمایه‌گذاری خطرپذیر که منجر به طرح سند شرایط قرارداد شده و همچنین ارزیابی جامع نهایی که منجر به توافق سرمایه‌گذاری اثربخش می‌شود [۱۴]. سایر پژوهشگران مسئولیت اجتماعی را بخشی جدایی‌ناپذیر از تصمیمات

^۱ Brown

استراتژیک مرتبط با گزینه‌های واقعی می‌دانند که می‌تواند در طول زمان با افزایش شهرت، یک دارایی نامشهود، برای شرکت سودمند باشد [۲۰]. تحقیقات محدودی در مورد اینکه چگونه شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیرها بر فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی در شرکت سرمایه‌گذاری شده تأثیر می‌گذارند، وجود دارد. تعجب آور است زیرا فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی توسط شرکت‌ها موضوع مهمی است که مورد توجه فعالان بازار و سیاست‌گذاران مختلف است. هدف این مطالعه پر کردن این شکاف تحقیقاتی و ارائه بینشی به عنوان نقشی است که سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر برای بهبود فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌های سرمایه‌گذاری شده ایفا می‌کنند. به طور خاص، بررسی می‌شود که آیا شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر، که شرکت‌های صرفاً سودجو هستند، مسئولیت اجتماعی شرکت را در شرکت‌هایی که در آن سرمایه‌گذاری می‌کنند (شرکت‌های سرمایه‌گذاری شده) بیشتر از شرکت‌هایی که سرمایه‌گذاری خطرپذیر ندارند، ترویج می‌کنند یا خیر. زیرا هدف اصلی سرمایه‌گذاری توسط سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر کسب سود بیشتر است. اگر شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر مسئولیت اجتماعی شرکتی را ترویج می‌کنند، مفهوم آن این است که فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی در واقع منافع مالی واقعی را به شرکت‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر منتقل می‌کند.

لازم است عواملی که ارتباط مستقیم و غیرمستقیم با موضوع تحقیق داشته و بر آن تأثیرگذارند، شناسایی شوند. با این حال، تعداد پژوهش‌های جهانی در زمینه مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر و مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی محدود است و در ایران نیز محدودتر است.

نتایج این تحقیق بطور اخص برای مدیران مؤسسات مالی و سرمایه‌گذاری کاربرد ویژه خواهد داشت، همچنین برای پژوهشگران دانشگاهی در راستای افزایش سطح آگاهی آنان برای انجام تحقیق بعدی می‌تواند مفید واقع شود.

قلمرو موضوعی کلی پژوهش مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر با تأکید بر نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی می‌باشد. این پژوهش به لحاظ زمانی، از زمان شکل‌گیری پرسش‌های اولیه در ذهن محقق تا مرحله پایانی تحلیل و نتیجه‌گیری از فروردین تا اسفند ۱۴۰۱ می‌باشد اما به طور خاص فرآیند گردآوری داده‌ها و انجام مصاحبه‌ها همراه با تحلیل همزمان آن‌ها به عنوان مهمترین بخش پژوهش طی تابستان ۱۴۰۱ طول کشید. قلمرو مکانی این پژوهش شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر می‌باشد.

۱-۱- جنبه نوآوری پژوهش

اگرچه از بحث سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر چند سال می‌گذرد، اما تاکنون این رویکرد در حوزه‌ی مالی به طور دقیق تبیین نشده است و در ادبیات کارآفرینی، به این قابلیت‌ها کمتر توجه شده است؛ به ویژه اطلاعات در مورد چگونگی استفاده بهتر سرمایه‌گذاران از قابلیت

توجه سرمایه‌گذارانی هستند که با وارد کردن سرمایه، شکاف سرمایه و کمبود نقدینگی شرکت‌های کارآفرین را جبران کرده و در گروه سهام داران آن‌ها قرار می‌گیرند [۲۴].

صندوق‌های حرفه‌ای سرمایه‌گذاری خطرپذیر: معمولاً شرکت‌ها یا تعاونی‌هایی هستند که منابع مالی آنها را دولت، صندوق‌های بازنشستگی، بنیادها، شرکت‌ها، افراد ثروتمند، سرمایه‌گذاران خارجی یا خود این شرکت‌ها تأمین می‌کنند [۲۳].

شرکت‌های سرمایه‌گذار ریسک‌پذیر: گروهی از سرمایه‌گذاران هستند که بر روی شرکت‌های کوچک با پتانسیل رشد بالا سرمایه‌گذاری می‌کنند. این شرکت‌ها پول قرض نمی‌دهند بلکه در این شرکت‌ها سرمایه‌گذاری می‌کنند [۲].

توسعه پایدار به علت گسترش موضوعی ابعاد گسترده‌ای را شامل می‌شود و اصول آن بر موارد زیر تأکید دارد: ۱. ابعاد اجتماعی و اقتصادی شامل: تسریع توسعه پایدار در کشورهای در حال توسعه، فقرزدایی، تغییرالگوی مصرف، تحولات جمعیتی، تأمین سلامت، تأمین مسکن مناسب و تلفیق برنامه ریزی محیط زیست و توسعه. ۲. منابع محیطی شامل: حفاظت اتمسفر، استفاده مناسب از زمین، حفاظت جنگلها، کویرزدایی، توسعه کوهستانها، کشاورزی و توسعه پایدار، تنوع زیستی، بیوتکنولوژی پایدار، حفاظت اقیانوسها، حفاظت و مدیریت منابع آب، مدیریت مواد شیمیایی سمی و زباله‌های خطرناک، زباله‌های جامد و فاضلاب‌ها و زباله‌های اتمی. ۳. مشارکت مردمی شامل: مشارکت همه اقشار در فرایند توسعه، توجه به زنان و جوانان و کودکان، مشارکت مردم بومی، سازمانهای غیردولتی، نقش مسئولان محلی، کارگران و کارکنان در حوزه‌های مختلف. ۴. روش‌های اجرایی شامل: منابع مالی و نحوه تأمین آنها، انتقال تکنولوژی، علوم در خدمت توسعه، آموزش عمومی، ظرفیت‌سازی نهادهای مورد نیاز، قوانین و مقررات و اطلاعات مورد نیاز [۱۲].

برای دستیابی به پایداری، باید عوامل پایداری اقتصادی، اجتماعی و محیطی با یکدیگر در تعادل و هماهنگی باشند. از طرف دیگر توانایی سیستم برای استقامت و پایداری به گونه‌ای اجتناب ناپذیر وابسته به موفقیتی است که سیستم در ایجاد ارتباط با محیط بیرونی کسب می‌کند؛ به عبارت دیگر پایداری سیستم به طور کامل وابسته به قابلیت سیستم برای سازگاری و انطباق، تغییر و تحول و پاسخگویی به محیط است و از آنجا که محیط به نوبه خود همواره در حال تغییر است، این فرایند سازگاری و انطباق سیستم باید یک فرایند پویا و حساس باشد، بنابراین سیستم پایدار به کارکرد مناسب درونی و به رابطه سازگار با محیط و به عبارت بهتر به پایداری در درون و به پایداری در بیرون (در تعامل با محیط) نیازمند است تا در مجموع به عنوان سیستم پایدار عمل کند. از دیدی دیگر حیات در نفس خود واجد ارزش است، مطالبات حیات حفظ و احیای محیط زیست برای آینده را الزامی می‌سازد و از این طریق توسعه امروز را به توسعه فردا پیوند می‌زند. بنابراین می‌توان گفت که پایداری نوعی عدالت توزیعی است: تقسیم عادلانه فرصت‌های توسعه بین نسل‌های کنونی و آینده از یکسو و همه شمول

مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی برای اهداف کارآفرینانه، اندک است. بیشتر مطالعات انجام گرفته در زمینه‌ی سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر و نیز محدودیت‌ها و موانع و چالش‌های پیش روی این زمینه متمرکز بوده است و می‌توان گفت ساختارهای احاطه شده‌ی مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی در این میان، به عنوان عاملی مهم، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین تحقیق حاضر از این جهت نو و جدید می‌باشد. در همین راستا لازم است عواملی که ارتباط مستقیم و غیرمستقیم با موضوع تحقیق داشته و بر آن تأثیرگذارند، شناسایی شوند. با این حال، تعداد پژوهش‌های جهانی در زمینه مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر و مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی محدود است و در ایران نیز محدودتر است. با مروری بر ادبیات سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر و پژوهش‌های مختلفی که در زمینه آن انجام شده است، مشاهده می‌شود که الگوی کاربردی مناسبی در این زمینه ارائه نشده است. لذا این موضوع از حیث ارایه مدل برای اولین بار مورد مطالعه قرار خواهد گرفت. همچنین نتایج حاصله می‌تواند به افزایش سطح آگاهی پژوهشگران دانشگاهی و حوزه کارآفرینی جهت انجام تحقیقات بعدی و تکمیلی مفید واقع شود. همچنین نتایج این تحقیق بطور اخص برای مدیران مؤسسات مالی و سرمایه‌گذاری کاربرد ویژه خواهد داشت، همچنین برای پژوهشگران دانشگاهی در راستای افزایش سطح آگاهی آنان برای انجام تحقیق بعدی می‌تواند مفید واقع شود. همچنین نتایج این پژوهش برای دانشجویان مقطع ارشد و دکترا، دانشجویان کارآفرینی و پژوهشگران حوزه کارآفرینی، مؤسسات آموزشی و پژوهشی و مؤسسات مالی، مدیران مالی و کارآفرین قابل استفاده می‌باشد. همچنین مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری منطبق با نیازهای کارآفرینی و خلاءهای موجود در بازار، امکان ارائه امکانات مناسب جهت تشویق و پرورش سرمایه‌گذاری را ارائه نمایند. این پژوهش می‌تواند الهام‌بخش آن‌ها در طراحی و فراهم‌نمودن زیرساخت‌های مورد نیاز قرار گیرد.

۲- مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۲-۱- ادبیات تحقیق

سرمایه خطرپذیر: کمک‌های مالی‌ای است که به‌همراه کمک‌های مدیریتی، توسط افرادی حرفه‌ای و یا در شکل سازمانی آن از طرف صندوق‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر، در اختیار شرکت‌های جوان نوپا، نوآور و آتیهدار قرار می‌گیرد [۲۵].

سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر: سرمایه‌گذاری خطرپذیر یا VC که مخفف Venture capital بوده و از آن با عنوان‌های «سرمایه‌گذاری جسورانه» یا «سرمایه‌گذاری کارآفرینی» نیز نام می‌برند، عبارت است از تأمین سرمایه برای شرکت‌ها و کسب و کارهای نوپا (استارت آپ‌ها) و کارآفرین و عموماً دانش‌بنیان که مستعد جهش و رشد ارزش هستند. این شرکت‌ها در مراحل ابتدایی رشد و تکامل اقتصادی خود، مورد

بودن آن از سوی دیگر. بنابراین توسعه باید موجب افزایش سرمایه سرانه به طور کلی (سرانه سرمایه فیزیکی + سرانه سرمایه طبیعی + سرانه سرمایه انسانی) شود. این امر به این معنا است که در صورت استفاده از منابع طبیعی، سرمایه طبیعی باید به سرمایه فیزیکی یا انسانی تبدیل شود (شاید بتوان آن را با تبدیل انرژی به یکدیگر مقایسه کرد) و پایداری نیز می‌تواند به معنای عدم کاهش این سرمایه سرانه در طول زمان تلقی شود [۱۷].

۲-۱-۱ سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر

سرمایه خطرپذیر سرمایه‌ای است که به همراه کمک‌های مدیریتی، در اختیار شرکت‌های جوان، کوچک، به سرعت در حال رشد و دارای آتیه اقتصادی قرار می‌دهند. سرمایه خطرپذیر، از منابع مهم تأمین مالی شرکت‌های کوچک و نوپا است. شرکت‌های حرفه‌ای سرمایه‌گذاری خطرپذیر، بیشتر شرکت‌ها یا تعاونی‌هایی هستند که منابع مالی آنها را صندوق‌های بازنشستگی، بنیادها، شرکت‌ها، ثروتمندان، سرمایه‌گذاران خارجی یا خود بنیانگذاران تأمین می‌کنند [۲]. سرمایه‌گذاران خطرپذیر، معمولاً منابع مالی شرکت‌های نوین و کوچک و به سرعت در حال رشد را تأمین می‌کنند، در مالکیت این شرکت‌ها سهام می‌شوند، در توسعه محصولات و خدمات نوین کمک می‌کنند، با مشارکت فعالانه خود، برای شرکت مورد نظر ارزش افزایی می‌کنند، با انتظار کسب سود فراوان، خطر بیشتری را می‌پذیرند، جهت‌گیری بلند مدت دارند. بنابراین، مشارکت شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر تنها به تأمین منابع مالی محدود نیست، بلکه شامل ارائه حمایت‌ها و مشاوره‌های مداوم نیز هست. همچنین، این شرکت‌ها نقش‌های عملی و اجرایی دارند و از آنجا که مانند دیگر مالکان، در خطر شرکت‌ها شریک‌اند، هماهنگی نزدیکی با اهداف آنها دارند [۲۲].

۲-۱-۲ فرآیند سرمایه‌گذاری خطرپذیر

ممکن است، برخی سرمایه‌گذاران خطرپذیر به سرعت وارد عمل شوند، اما تعداد آنها بسیار کم است. در عوض بیشتر آنها به بررسی‌ها و ارزیابی‌های کامل و تمام عیار می‌پردازند تا مطمئن شوند که مورد سرمایه‌گذاری مناسبی را یافته‌اند. سپس، یک سرمایه‌گذاری بلند مدت انجام می‌دهند. این سرمایه‌گذاران به یک دوره بازرنگری بلندمدت نیاز دارند. بنابراین تنها تعداد بسیار کمی از سرمایه‌گذاران خطرپذیر در چارچوب زمانی کوتاه‌مدت، عمل می‌کنند (۱۸- دای و کاسیسیه^۲، ۲۰۱۲).

۲-۱-۳ اهمیت اقتصادی سرمایه‌گذاری خطرپذیر

بخش قابل توجهی از فرصت‌های شغلی نوین (به ویژه شغل‌های کاملاً تخصصی و با درآمدهای بالا) در شرکت‌هایی است که از سرمایه‌های خطرپذیر استفاده کرده‌اند و همین شرکت‌ها، از منابع اصلی هزینه‌های تحقیقاتی هستند. برای مثال از سال ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۵، فرصت‌های شغلی

^۲ Dai, N., Jo, H., Kassicieh

نوین در شرکت‌های آمریکایی بهره‌مند از سرمایه‌های خطرپذیر، نرخ رشد سالانه‌ای معادل سی و چهار درصد داشته است، درحالی‌که فرصت‌های شغلی پانصد شرکت برتر این کشور ۸ با نرخ سالانه چهار درصدی کاهش یافته است. در همین فاصله، درآمد دسته اول شرکت‌ها حدود سی و هشت درصد افزایش یافته، درحالی‌که درآمد پانصد شرکت برتر آمریکا تنها سه و نیم درصد افزایش یافته است. همچنین، نرخ افزایش بودجه سالانه تحقیقاتی شرکت‌های آمریکایی بهره‌مند از سرمایه‌های خطرپذیر، سه برابر پانصد شرکت برتر آمریکا بوده و بودجه تحقیقاتی آنها، از منابع مهم نوآوری‌های تکنولوژیکی کاربردی است [۲۰].

۲-۱-۴ امنیت سرمایه‌گذاری خطرپذیر

مهم‌ترین مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری، عبارت‌اند از:

امنیت سرمایه‌گذاری از بعد اقتصادی: قوانین و ساختار اقتصادی هر کشوری، تعیین‌کننده میزان امنیت اقتصادی آن کشور است. در ارتباط با قوانین و ویژگی‌های اقتصاد ایران از نظر سرمایه‌گذاری، در بخش‌های قبلی به‌طور مفصل مطالبی را بیان کردیم و تکرار آنها در اینجا ضرورت ندارد. از جمع‌بندی مطالب قبلی می‌توان مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر امنیت سرمایه‌گذاری را به شرح زیر برشمرد: قوانین تجارت، تأسیس شرکت‌ها و ورشکستگی، قوانین مالیاتی، قانون کار، قوانین ناظر بر بازارهای مالی (به ویژه بازار سرمایه)، قوانین و ساختار نظام بانکی و نهادهای مالی، میزان باز بودن، شفافیت و رقابتی بودن اقتصاد، ساز و کار خروج از سرمایه‌گذاری (سهولت نقد کردن سرمایه)، اهرم‌های تشویقی مالی و غیره [۱۱].

امنیت سرمایه‌گذاری از بعد تجاری: امنیت تجاری سرمایه‌گذاری (که گاهی آن را بخشی از امنیت اقتصادی می‌دانند) نیز تأثیری بنیادی بر نرخ سرمایه‌گذاری دارد به گونه‌ای که اگر تأثیر آن از سایر مؤلفه‌های امنیت بیشتر نباشد، مطمئناً کمتر نخواهد بود. در این میان، دو عنصر مهم امنیت تجاری عبارتند از: الف) وجود بازار تقاضا و مصرف گسترده و چشم‌انداز مثبت آن در آینده و ب) وجود مؤسسه‌های بیمه کارآمد و قوی در زمینه سرمایه‌گذاری.

امنیت سرمایه‌گذاری از بعد سیاسی: پیش‌نیاز رشد سرمایه‌گذاری در هر کشوری، وجود ثبات و چشم‌انداز مثبت سیاسی در آن کشور است. متأسفانه پس از انقلاب، به سبب تبلیغات منفی‌ای که تاکنون نیز ادامه دارد، وجهه سیاسی ایران در نظر سرمایه‌گذاران خارجی به شدت مخدوش شده است. برخوردهای نسنجیده و شتاب‌زده با سرمایه‌داران و مقوله سرمایه‌گذاری در اوایل انقلاب، به تخریب این چهره کمک کرد و همچنین، سبب فرار گسترده سرمایه‌گذاران به خارج از کشور شد. در سال‌های اخیر با طرح بحث اصلاحات و مردم‌سالاری و اتخاذ سیاست تنش‌زدایی از سوی دستگاه سیاسی ایران، این وجهه تا حدودی بهبود یافته است، اما هنوز به سطح مطلوبی نرسیده است.

امنیت سرمایه‌گذاری از بعد قضایی: وجود نظام قضایی کارآمد، پیشرفته و عدالت‌مدار در هر کشوری، به‌ویژه در زمینه مسائل و مطالبات تجاری،

موضوع پژوهش حاضر صورت گرفته است که در ادامه به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود. آرمجو و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به تبیین جایگاه مسئولیت اجتماعی در الگوی یکپارچه حاکمیت شرکتی در راستای سیاست‌های توسعه اقتصادی پایدار پرداختند [۱]. برزگر و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به تبیین پایداری اجتماعی - اقتصادی در شهرهای کوچک با رویکرد توسعه پایدار (نمونه: شهرهای کوچک شمال ایران) پرداختند. برای ارزیابی میزان پایداری از روش مدل بارومتر پایداری و رادار پایداری، با انتخاب ۳۸ متغیر در قالب شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی، استفاده شد. بیشترین ناپایداری مربوط به مولفه‌های ثبات اقتصادی و کیفیت زندگی به ترتیب با ارزش ۰,۳۸۲ و ۰,۳۸۳ بوده است. نتایج حاصله بیانگر آن است که پایداری اجتماعی-اقتصادی شهرهای کوچک شمال کشور طبق ارزیابی شاخص‌های منتخب، اختلاف و فاصله فاحشی با سطح استاندارد آن داشته که این امر وجود یک بحران جدی را به لحاظ برخورداری از سطوح توسعه در این شهرها نشان می‌دهد. از اینرو در امر سیاست‌گذاری جهت پایداری ابعاد اجتماعی-اقتصادی، توجه به عواملی که سبب افزایش کیفیت زندگی و رفاه اقتصادی در این شهرها می‌شود ضروری است.

باتیستی^۴ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی سرمایه خطرپذیر شرکت و عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکتی: دیدگاه مبتنی بر منابع گسترده پرداختند. هدف این پژوهش گسترش نظریه دیدگاه مبتنی بر منابع (RBV) شرکت‌ها، ادغام آن در یک زمینه تحلیل چند رشته‌ای است. آلیناجیپونگ و لیماکدج^۵ (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی شبکه‌های سرمایه خطرپذیر در آسیای جنوب شرقی: ویژگی‌های شبکه و زیرگروه‌های منسجم پرداختند. صنعت سرمایه‌گذاری مخاطره آمیز در آسیای جنوب شرقی نوپا است و در عین حال تقاضا و رشد سریعی دارد. علیرغم کاهش تعداد معاملات سرمایه‌گذاری در ایالات متحده، معاملات در آسیای جنوب شرقی (SEA) که یکی از مهمترین و پویاترین پیرامون‌های اقتصاد جهانی است، همچنان در حال افزایش است. برای توسعه اکوسیستم کارآفرینی در SEA، بررسی نحوه اتصال شرکت‌های VC به یکدیگر جالب است [۱۳].

۴- روش‌شناسی تحقیق

این بخش مهم‌ترین بخش پژوهش می‌باشد و حلقه ارتباطی بین ایجاد سؤال در ذهن و ارائه پاسخ اولیه و آزمون پاسخ اولیه می‌باشد. به عبارت دیگر پژوهش با روشن کردن روش تحقیق خود، به جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات برای رسیدن به اهداف تحقیق است دست می‌زند.

بنابراین پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی، از نظر ماهیت اکتشافی و با رویکرد آمیخته انجام شده است به طوریکه با جمع‌آوری داده‌ها توسط تعدادی از مصاحبه‌شوندگان از طریق مصاحبه شروع شده و بعد از ساخت مقیاس مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری

موجب اطمینان خاطر و اعتماد سرمایه‌گذاران و از نقاط قوت آن کشور در جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی به شمار می‌آید. متأسفانه، در کشور ما رویه‌های قضایی بسیار طولانی است (گاهی رسیدگی به شکایات و تخلفات تجاری و غیر تجاری تا چندین سال به طول می‌انجامد) که این امر، مفاسد زیادی را پدید می‌آورد. همچنین، تعداد کارشناسان مالی، تجاری و حسابداری در دستگاه قضایی و نیز کیفیت کار آنها مطلوب نیست، چنانکه سبب می‌شود در موارد پیچیده، قضاوت دقیقی به عمل نیاید.

امنیت سرمایه‌گذاری از بعد فرهنگی: در کشور ما به سبب سابقه تاریخی حضور استعمارگران و قراردادهای استعماری و به سبب تأثیر فرهنگ و بینش چپ و دشمنی و تخاصم با نظام سرمایه‌داری و نفی تمامی دستاوردهای آن در سالهای پس از انقلاب اسلامی، نگرش و ذهنیتی کاملاً منفی نسبت به بخش خصوصی و سرمایه‌گذاران خصوصی به وجود آمد. پس از پایان جنگ و نیاز کشور به سرمایه‌گذاری‌های گسترده برای سازندگی و جبران خرابی‌ها و خسارت‌های ناشی از جنگ، تلاش شد که این ذهنیت منفی تا حدی اصلاح شود.

مدل مسئولیت اجتماعی کارول: کارول^۳ زمینه‌های مختلفی از مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها را به منظور ارائه یک مدل با هم ترکیب کرد کارول مسئولیت‌های اجتماعی هر بنگاه را چهار بعد مطرح کرد که عبارتند از: ۱- مسئولیت اقتصادی: به عنوان پایه و اساس که شالوده همه ابعاد در هرم مسئولیت اجتماعی شرکت است، توصیف می‌شود و به عقیده کارول مهم‌ترین بعد است، زیرا یک سازمان می‌بایست به منظور ابقای خود در بازار و منفعت‌رسانی به جامعه، سودآوری و بهره‌وری داشته باشد. ۲- مسئولیت قانونی: که در درجه کمتری از بعد قبلی قرار دارد، نشان دهنده این اصل است که هر کسب و کار مستلزم پیروی از قوانین و مقررات تعیین شده برای اصلاحی همگان است. ۳- مسئولیت اخلاقی: مبهم‌ترین بعدی است که کارول مطرح کرده است. این بعد به عنوان انتظارات جامعه از سازمان و مبنی بر این است که سازمان، ارزش‌ها و هنجارهای جامعه را مد نظر داشته باشد و به آنها احترام بگذارد و فراتر از چارچوب قوانین مکتوب می‌باشد. ۴- مسئولیت بشردوستانه: تلاشی داوطلبانه از سوی سازمان به منظور رسیدگی به مسائل و معضلات جامعه است. این مسئولیت یعنی صرف نظر کردن از پول و زمان در جهت خدمات، همکاری‌ها و کمک‌های داوطلبانه که اکثر بحث و جدل‌ها در مورد مشروعیت و حد و مرز مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، روی همین موضوع تکیه دارد (تورکر، ۲۰۱۵).

۳- پیشینه پژوهش

درمورد پیشینه این پژوهش، باید بیان نمود که براساس پژوهش‌های انجام شده، تاکنون پژوهشی در زمینه مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر با تأکید بر نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی صورت نگرفته است، ولی پژوهش‌هایی نزدیک به

^۴ Battisti
^۵ Aleenajitpong and Leemakdej

^۳ Archie Carroll

به اشباع نظری سوالات مورد بررسی بستگی دارد، به این ترتیب که هرگاه محقق به این نتیجه برسد که پاسخ‌های داده شده یا مصاحبه‌های انجام شده با افراد مطلع به اندازه‌ای به همدیگر شباهت دارند که منجر به تکراری شدن پاسخ‌ها و یا مصاحبه‌ها شده و داده‌های جدیدی در آنها وجود ندارد، تعداد مصاحبه‌ها را کافی دانسته و دست از مصاحبه می‌کشد.

در این پژوهش با ۱۰ مصاحبه انجام گرفته داده‌ها به اشباع رسیده و مصاحبه پایان گرفت. افرادی برای مصاحبه در هر دو گروه علمی و کاربردی انتخاب شده‌اند که مطلع از مسائل و سوالات اصلی پژوهش بوده و دارای تجربه علمی و عملی در موضوع مورد بررسی هستند، بنابراین، روش نمونه‌گیری هدفمند و بصورت قضاوتی انتخاب گردید که با شناسایی افراد مورد مصاحبه در دو گروه علمی و کاربردی در زمینه داده‌های کیفی مورد پرسش قرار گرفتند. معیارهای انتخاب مصاحبه‌شونده عبارتند از: ۱- کلیدی بودن: آیا افراد شناسایی شده برای مشارکت در تحقیق، دانش و تخصص بالایی در حوزه مورد نظر دارند؟ افراد منتخب اولیه و افرادی که توسط سایرین معرفی شدند، از لحاظ دانش نظری در حوزه مورد بررسی از خبره‌ترین افراد این حوزه بودند. ۲- شناسایی شده توسط سایرین: آیا این افراد به عنوان کسانی که در فرایند تدوین مدل نقش کلیدی را بر عهده دارند، معرفی شده‌اند؟ فرایند انتخاب افراد کلیدی در حوزه مورد بررسی اعمال شد و در ادامه از تکنیک قضاوتی برای شناسایی افراد برخوردار از این ویژگی استفاده شده است. ۳- فهم نظری موضوع: آیا این افراد فهم مطلوبی از برخی از ابعاد موضوع دارند؟ در این تحقیق گفتگوهای انجام شده با افراد به فراخور میزان تخصص آنها در هر یک از ابعاد صورت گرفته است. ۴- تنوع: آیا افراد منتخب، در سطوح سازمانی متنوعی در حال فعالیت هستند؟ در این تحقیق از افرادی با دانش، تجربه و سطوح سازمانی مختلف استفاده شده است. ۵- موافقت با مشارکت: آیا افراد منتخب، انگیزه مناسبی برای مشارکت در تحقیق داشتند؟ پیش از ورود به پژوهش با توضیحاتی که در مورد طرح تحقیق داده شد، موافقت افراد برای شرکت در پژوهش کسب شده است.

مخاطره‌پذیر با تأکید بر نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی، با جمع‌آوری داده‌های کمی به روش پیمایش ادامه پیدا کرده و در نهایت داده‌ها، تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری گردیده است. داده‌ها به ترتیب با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته و پرسشنامه جمع‌آوری شده‌اند. روش‌های تحقیق کیفی مبتنی بر الگوهای طبیعت‌گرایانه است. این الگو بر این باور استوار است که واقعیت چیزی نیست که همه افراد بطور یکسان آن را ببینند و تجربه واحدی از آن کسب نمایند، بنابراین متغیر مورد مشاهده به تفسیر افراد و ذهنیت آنها بستگی دارد. در تحقیق کیفی سه مسئله عمده وجود دارد که عبارتند از داده‌ها، روش تحلیل و گزارش تحقیق. داده‌ها در تحقیق کیفی می‌توانند از منابعی چون مصاحبه، مشاهده و مشارکت گردآوری گردند که از معمول‌ترین منابع تحقیق کیفی هستند. یکی از روش‌های تحلیلی در تحقیقات کیفی، روش مفهوم‌پردازی از داده‌هاست که به کدگذاری شناخته می‌شود و گزارش نتایج آن، به دلیل ویژگی غیر کمی و غیر آماری تحقیقات کیفی، به صورت توضیح و تفسیر هستند.

با توجه به هدف تحقیق، که در صدد کسب شناخت و بینش بیشتر در مورد پدیده‌های مورد نظر است و از آنجا که تحقیق کیفی فرایندی است که به سوالات تحقیق می‌پردازد و برای پاسخ به سوالاتی است که چپستی پدیده را بررسی می‌کند، در این مرحله از تحقیق کیفی - اکتشافی استفاده شده است.

۴-۱- جامعه و نمونه آماری تحقیق

جامعه آماری برای داده‌های کیفی در این تحقیق که با هدف اصلی ارائه مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر با تأکید بر نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی انجام شده است، شامل دو گروه یکی گروه علمی شامل استادان و اعضای هیات علمی مرتبط با رشته‌ها و گرایش‌هایی همچون مدیریت دولتی، کارآفرینی، مدیریت مالی، مدیریت بازرگانی و حسابداری که با هماهنگی واحدهای پژوهش مراکز مورد مطالعه اسامی افراد علمی، دانشگاهی که با آن مراکز همکاری دارند و با سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر آشنا بودند، در اختیار قرار گرفت تا افراد خبره علمی و مسلط به موضوع در تحقیق مورد استفاده قرار گیرند. گروه دوم گروه کاربردی متشکل از مدیران شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر، صندوق‌های جسورانه و تامین سرمایه، شتاب‌دهنده‌ها و فرشتگان سرمایه‌گذاری را شامل می‌شود.

به عقیده تیلور (۱۹۹۷) از آنجا که تحقیق کیفی به دنبال درک عمیق تجارب افراد یا گروه‌های ویژه است، هنگام نمونه‌گیری باید افراد یا گروه‌هایی را پیدا نمود که دارای این تجارب، باشند. در واقع در تحقیق کیفی، بر خلاف تحقیق کمی به دنبال تعمیم‌پذیری نیستیم. هدف عمده کشف واقعیت به همان صورتی است که نمونه‌های پژوهش آن را تجربه می‌کنند، لذا کیفیت اطلاعات جمع‌آوری شده مهمتر از مقدار اطلاعات است و قانون منظمی در مورد تعداد نمونه‌های لازم برای این نوع تحقیقات وجود ندارد. تعداد نمونه در بسیاری از تحقیقات کیفی انجام شده بین ده تا سی نفر بوده است. تعداد افراد مورد مصاحبه (حجم نمونه

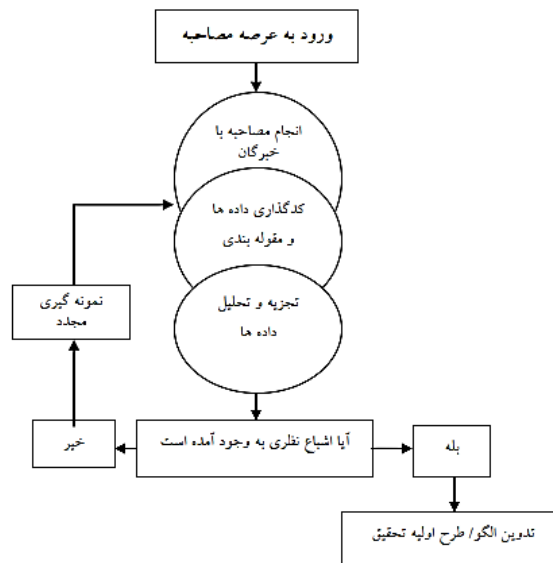
۵۲	بیش از ۱۰ سال	دکتر	مرد	خ ۸
۴۹	بیش از ۱۰ سال	دکتر	مرد	خ ۹
۵۱	بین ۵ تا ۱۰ سال	دکتر	مرد	خ ۱۰

بر اساس موضوع و سوالات اصلی تحقیق پیش رو، ابزار گردآوری داده های کیفی، مصاحبه نیمه ساختاریافته است و پرسش ها از قبل توسط محقق طراحی شده است ولی در حین مصاحبه و با در نظر گرفتن جواب مصاحبه شوندگان به تعمیق بیشتر مطالب، پرداخته شده و سپس با نظر کارشناسان و خبرگان اصلاح شده است. لازم به توضیح است که پرسشنامه کیفی به صورت نیمه ساختار یافته تدوین شده است.

یکی از روش های کاربردی در عرصه تحقیق و پژوهش کیفی، تحلیل محتواست. مبنایی که می توان برای شناسایی انواع تحلیل محتوا در نظر گرفت، نوع داده ها و روش تجزیه و تحلیل در فرایند تحلیل محتواست. یک نوع از تحلیل محتوا، تحلیل محتوای کیفی است، که بر اساس شمارش و انجام تجزیه و تحلیل های آماری و ریاضی قرار ندارد، بلکه بر اساس تعبیر و تفسیر متن و تلاش برای برقراری ارتباط مفهومی بین اجزاء متن قرار دارد و برای استنتاج ذهنی از محتوای داده های متنی از طریق فرایند طبقه بندی نظام یافته کد گذاری و شناسایی موضوعات یا الگوهاست.

مبنای دیگری از انواع تحلیل محتوا، بر اساس نوع داده ها، تحلیل محتوای قیاسی و استقرایی است. اگر دانش کافی در مورد پدیده ها وجود نداشته باشد یا این که دانش تکه تکه باشد، رویکرد استقرایی توصیه می شود. در تحلیل محتوایی استقرایی مقوله ها از داده ها بیرون کشیده می شوند و از جزء به کل حرکت می کند، یعنی نمونه های به خصوصی مشاهده می شوند و سپس در کل بزرگتر یا عبارت عمومی تری ترکیب می گردند. یعنی بر اساس داده های جمع آوری شده مفاهیم و مقولات کلی که بیانگر یک جمع بندی از داده های مشابه باشند، تعریف و انتخاب شده و سپس آن مقولات مورد توجه و تحلیل قرار می گیرند.

شکل زیر مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه گذاری مخاطره پذیر با تأکید بر نقش مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتی را نشان می دهد.

شکل ۱: مراحل انجام مصاحبه، اشباع نظری و تدوین مدل اولیه تحقیق

۴-۲- خبرگان مورد مطالعه در مرحله تدوین مدل

در جدول زیر ویژگی های پایه خبرگان از نظر سابقه، جنسیت و مدرک آورده شده است. همچنین در این جدول هر کدام از خبرگان شماره و کد داده شده است و در مراحل بعدی و نقل قول ها این کد و شماره به عنوان راهنما مورد استفاده قرار گرفته است.

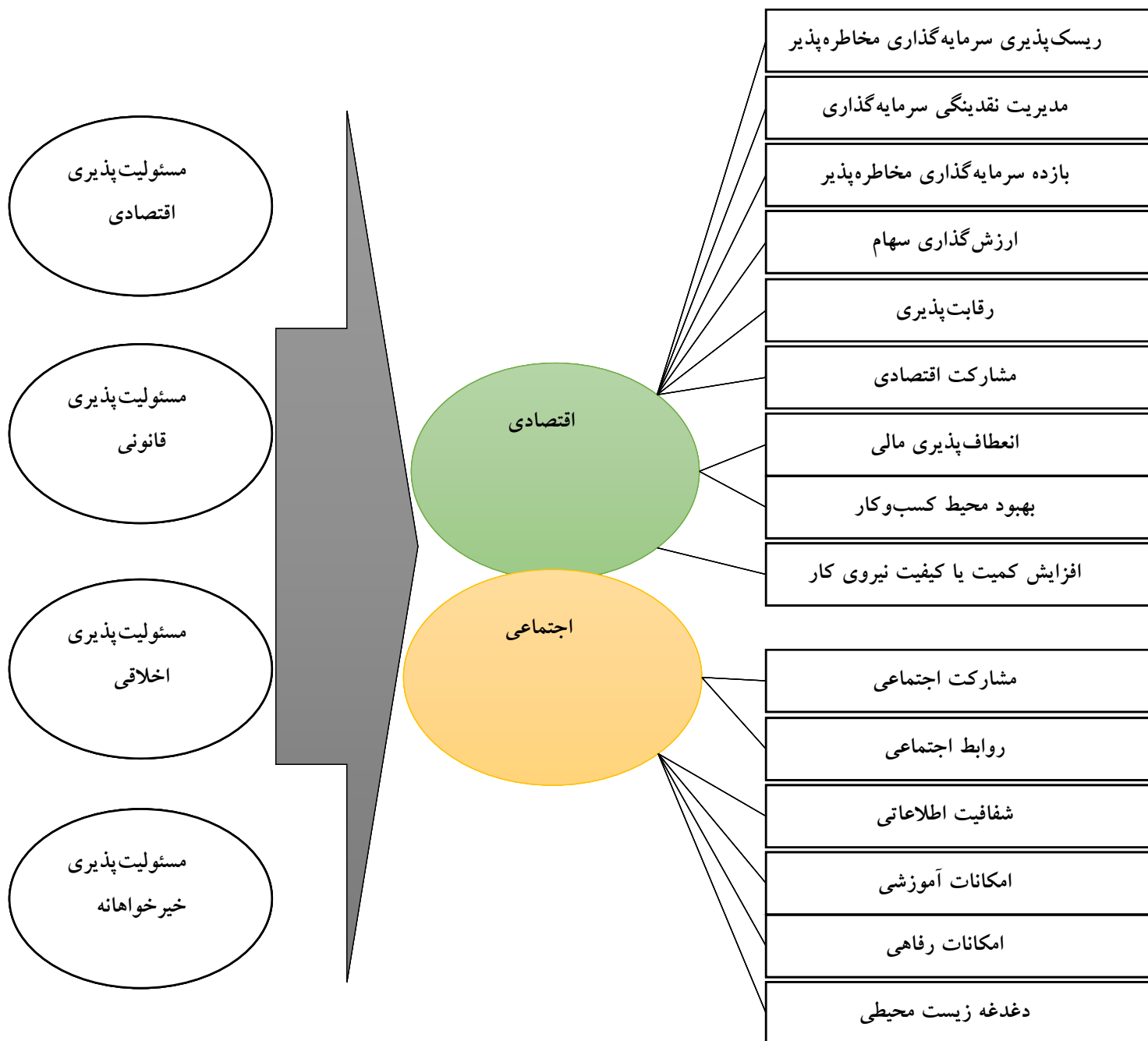
جدول ۱: ویژگی های خبرگان از نظر سابقه، جنسیت و مدرک

شماره مصاحبه شونده	جنسیت	مدرک	سابقه	سن
خ ۱	مرد	دکتر	بیش از ۱۰ سال	۴۸
خ ۲	مرد	دکتر	بیش از ۱۰ سال	۵۵
خ ۳	مرد	دکتر	بیش از ۱۰ سال	۴۳
خ ۴	مرد	دکتر	بیش از ۱۰ سال	۵۱
خ ۵	مرد	دکتر	بیش از ۱۰ سال	۵۵
خ ۶	مرد	دکتر	بیش از ۱۰ سال	۵۳
خ ۷	مرد	دکتر	بیش از ۱۰ سال	۴۸

متن مصاحبه‌ها به صورت نوشتاری تبدیل گشت و سپس برای این که داده‌ها در مقوله‌ها دسته‌بندی شود واحد تحلیل مشخص گردید که در این تحقیق «موضوع» می‌باشد و متن‌های پیاده شده بر اساس موضوعاتشان کدگذاری شدند. بدین گونه که بر اساس مبانی نظری سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر و مسئولیت‌پذیری اجتماعی فهرست اولیه‌ای از مقوله‌ها فراهم گردید. پس از تعریف

با توجه به اهداف اصلی تحقیق که ارائه مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر با تأکید بر نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی و تعیین ابعاد و مولفه‌های آن است و نظر به این که از ابزار مصاحبه نیمه ساختار یافته برای گردآوری داده‌های کیفی استفاده شده است لذا در این پژوهش از تحلیل محتوای کیفی بر روی متن مصاحبه‌ها استفاده شده است.

۳-۴- فرآیند تحلیل داده‌ها تحقیق

مقوله‌های اولیه، مصاحبه‌ها کدگذاری گردیدند و در این مرحله کدگذاری‌ها مورد کنترل و پایایی سنجی قرار گرفتند. و برای این

فرآیند تحلیل داده‌های کیفی، به این صورت انجام گرفت که برای آماده‌سازی داده‌های جمع‌آوری شده به صورت مصاحبه‌ها، ابتدا

منظور دو نمونه از مصاحبه ها توسط کدگذار دیگری، کدگذاری گردید و بعد از تأیید پایایی کد گذاری ها، مصاحبه ها به شکل کامل کدگذاری شدند.

برای به دست آوردن نتایج موثق و قابل اطمینان از داده های گردآوری شده از مصاحبه ها، تحلیل محتوای کیفی - استقرایی صورت گرفته در این تحقیق، بر اساس نظر ایلو و کینگاس (۲۰۰۸) فرایند زیر انجام گرفت:

۱- آماده سازی: تحلیل محتوای کیفی، بیشتر برای تحلیل کردن رونوشت های مصاحبه به منظور شکل دادن اطلاعات افراد در مورد رفتارها و تفکرات، استفاده می شود، لذا داده ها به متن نوشتاری تبدیل شدند.

۲- تعریف واحد تحلیل: به بخش اساسی متن به منظور مقوله بندی در طول تحلیل محتوا اشاره دارد. از آنجا که تحلیل محتوای کیفی به دنبال یک ایده و عقیده هست، معمولاً از موضوعات، به عنوان واحد تحلیل استفاده می شود. در این تحقیق واحد تحلیل موضوع است و متن های پیاده شده بر اساس موضوعات داخلشان کد گذاری شدند. در سطح نخست چند موضوع اصلی وجود دارد که از انحراف تحلیل جلوگیری می کند.

۳- کدگذاری: منظور مبنایی برای طبقه بندی است. در بررسی هایی که تئوری وجود ندارد، طبقه بندی ها به صورت استقرایی از داده های جمع آوری شده شکل می گیرد. برای اطمینان از انسجام کدگذاری، باید یک راهنمای کد گذاری، شامل اسامی مقوله ها، تعاریف و قوانین کدها و نمونه ها و مثال ها ایجاد گردد و اقدام به شناسایی مفاهیم و مقولات و تهیه جداول و فهرست هایی از آن ها به همراه متن های توصیفی و تفسیری از این مقولات شود. این موارد علاوه بر استفاده در نتیجه گیری به عنوان راهنمایی برای کدگذاران عمل کرده و با استفاده از روش مقایسه ای مداوم، مقولات آشکار شده و یادداشت های تفسیری آن را تکمیل می نماید.

۴- آزمایش طرح کدگذاری: طرح کدگذاری بر روی نمونه از متن آزمایش می شود تا به فرایند تجزیه و تحلیل اعتبار بخشد. لذا از یک فرایند استاندارد و یکسان به طور منصفانه در کل فرایند تحلیل استفاده می گردد. بهترین روش برای بررسی شفافیت تعاریف مقوله ها، کدگذاری کردن مجدد قسمتی از داده هاست. کد کردن متن نمونه، بررسی کردن انسجام درونی کد گذاری و تجدید نظر کردن در قوانین کد گذاری، یک فرایند تکراری است و تا زمانی که به هماهنگی دست یافته شود، ادامه دارد.

۵- کدگذاری همه متن: کدگذاری متون تدریجی است و داده های جدید مرتباً افزوده می شوند، این فرایند به صورت مداوم و تکراری صورت می گیرد. لذا کدگذاری برای مجموعه کل متون، استفاده شد و در طول فرایند، کدگذاری به صورت تکراری بررسی شد تا از ایجاد احساس شخصی در معنی کردن کدها جلوگیری شود.

۶- ارزیابی کردن انسجام یافته ها: در این مرحله هماهنگی بین کدگذاری ها بررسی می شوند و با در نظر گرفتن مبنای مشترک برای کد گذاری، قابلیت جایگزینی کدهای به دست آمده در مفاهیم و مقولات مشترک بررسی می شود. با توجه به اینکه ممکن است درک کد گذار از کدها و کدگذاری در طی زمان تغییر کند، کل نتایج کدگذاری بازبینی شده تا انسجام کدها در جاگذاری در مفاهیم و مقوله ها تأیید شود. لذا، بعضاً اصلاحاتی در مورد مقوله ها و مفاهیم و مکان بعضی از کدها صورت گرفته است.

۷- استخراج نتایج: بعد از این که مقولات مشخص و شاخص های آن شناسایی شد، نتیجه گیری انجام و استخراج می گردد. برای این منظور مفاهیم و روابط این مفاهیم بررسی می شوند تا الگوها آشکار گردند.

۸- گزارش روش و یافته ها: تحلیل کیفی محتوا، نشانه های آماری و شمارشی ارائه نمی دهد، بلکه الگوها و موضوعات و اهمیت طبقه بندی برای یک حقیقت اجتماعی را آشکار می سازد. برای ارائه کردن یافته های تحقیق می توان از جدول مشخصات، نمودارها و شبکه های ذهنی و مفهومی استفاده نمود. در اینجا، برای گزارش تجزیه و تحلیل و نتایج از متون تفسیری و جداول (پیوست) تحقیق استفاده شده است. تحلیل محتوای کیفی اساساً، تفسیری است و تفسیر درک محقق از پدیده های تحت بررسی را بازگو می کند. محقق سعی کرد در گزارش نتایج، توصیف و تفسیر را توأمان در نظر بگیرد.

۴-۴- پایایی داده های کیفی

روش های بررسی پایایی در تحقیقات کمی و کیفی متفاوت هستند. در تفکیک تحلیل محتوا قابلیت اعتماد مورد سوال است. زیرا برداشت های ذهنی محقق و کد گذار در طبقه بندی و ارزیابی تأثیر می گذارد. به منظور حذف این تأثیر کوشش می شود تا پس از تحلیل، متون مجدداً توسط کدگذار دیگر طبقه بندی و ارزشیابی شود تا مطابقت نتایج بررسی شود. در این تحقیق برای بررسی پایایی، نمونه ای از متون برای کدگذاری به فرد خبره دیگر داده شد و نتایج کدگذاری وی با کدگذاری محقق مقایسه شد. نتیجه این شد که از مجموع پنجاه و سه که توسط محقق برای دو مصاحبه اول و دوم تعیین شده بود، تعداد چهل و شش کد با کدهای تعریف شده برای این دو مصاحبه توسط کدگذار دوم، مشترک بودند که در حدود ۸۶٪ توافق بین دو کدگذاری وجود داشت و این موضوع نشانگر توافق بالای کد گذاری های انجام شده است.

هدف از انجام مطالعه کیفی در این پژوهش شناسایی ابعاد و شاخص های اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه گذاری مخاطره پذیر با استفاده از نظرات خبرگان بود که به وسیله ی مصاحبه های نیمه ساختارمند با ۱۰ نفر از خبرگان علمی و کاربردی صورت گرفت. به منظور تکمیل و افزایش قابلیت اعتبار داده ها در این بخش نیز تحلیل مستندات نیز همزمان آغاز گردید. بدین صورت که با شناسایی ابعاد و شاخص های اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه گذاری مخاطره پذیر با توجه به مبانی نظری و مطالعات کتابخانه

ی متوالی است که عبارتند از: آشنایی با داده‌ها، ایجاد کدهای اولیه، جست‌وجوی محتواها، بازبینی محتواها، تعریف و نام‌گذاری محتواها، تهیه گزارش.

هدف این پژوهش ارائه مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر با تأکید بر نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی در شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر می‌باشد. با توجه به سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر و نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی، سوالات مصاحبه به شکلی طراحی شد که بتواند به صورت تحلیلی به مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر با تأکید بر نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی باشد، بنابراین از خبرگان سوالات زیر پرسیده شده است: به نظر شما چگونه می‌توان از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر جنبه اقتصادی پایدار را تبیین کرد؟ لطفاً در این زمینه توضیح بفرمایید؟ به نظر شما چگونه می‌توان از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر جنبه اقتصادی پایدار را تبیین کرد؟ لطفاً در این زمینه توضیح بفرمایید؟ بنظر شما مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی چه معیارهایی را می‌تواند در ایجاد مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر داشته باشد؟

کدهای شناسایی شده در مرحله قبل براساس شاخص‌های اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر و شاخص‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی به صورت زیر دسته‌بندی شده‌اند و در ادامه به دسته‌بندی کدهای شناسایی شده در مفاهیم بزرگتر اقدام شده است.

الف- شاخص‌های اقتصادی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر:
تعداد ۵۷ کد به عنوان مفاهیم اقتصادی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر در ۹ مفهوم دسته‌بندی شدند، بطوریکه کدهای سرمایه‌گذاری پرریسک، ریسک سرمایه، بازگشت سرمایه، کاهش ریسک، بازگشت سرمایه، توانایی در شناسایی ریسک، مشخصات بازگشت سرمایه به مفهوم «ریسک‌پذیری سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر» نام‌گذاری شدند. کدهای سرمایه در گردش، کمبود نقدینگی، ادغام سرمایه، تزریق سرمایه، تامین سرمایه طرح‌های پرریسک، جریان نقدی به مفهوم «مدیریت نقدینگی سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر» نام‌گذاری شدند. کدهای نرخ بازده مورد انتظار، سود مورد انتظار، کسب سود، سود سرمایه، سود آتی شرکت به مفهوم «بازده سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر» نام‌گذاری شدند. مشارکت سهام، ارزش زمانی پول، خرید سهام شرکت‌ها، ارزش شرکت و سهام، داراییهای مشهود کمی، سیاست‌های سبد سهام، افزایش کارایی سرمایه‌گذاری به مفهوم «ارزش‌گذاری سهام» نام‌گذاری شدند. امکان دسترسی به دارایی‌های مکمل، شناسایی فرصت در صنایع مختلف، قابلیت رقابت در بازار، حفظ رقابت‌پذیری سرمایه‌گذاری، داشتن نگاه بنگاه‌داری، تقبل مخاطرات قابل محاسبه و یا غیر قابل محاسبه به مفهوم «رقابت‌پذیری» نام‌گذاری شدند. مشارکت در سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاری‌های خصوصی، پتانسیل رشد، رفاه بلندمدت ذینفعان، ثبات اقتصادی، رشد و اشتغال، استفاده درست از سرمایه به مفهوم «مشارکت اقتصادی» نام‌گذاری شدند. انگیزه‌های سرمایه‌گذاری، کسب منافع

ای تعیین‌کننده متغیرهای پژوهش، عوامل (کدها) شناسایی و با روش تلفیق داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت اسناد و مصاحبه‌ها در فواصل زمانی بهمن الی اسفند ماه ۱۴۰۱ انجام گرفته و میانگین زمانی مصاحبه‌ها ۳۵ دقیقه بود. مصاحبه‌ها بر اساس آنچه در قبل توضیح داده شد پیاده‌سازی و با استفاده از نرم‌افزار انویوو^۶ مورد تحلیل قرار گرفته است.

۴-۵- تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها فرآیندی چندمرحله‌ای است که طی آن داده‌هایی که از طریق به‌کارگیری ابزارهای جمع‌آوری در نمونه آماری فراهم آمده‌اند، خلاصه، کدبندی و دسته‌بندی و در نهایت پردازش می‌شوند تا زمینه برقراری انواع تحلیل‌ها و ارتباط‌ها بین این داده‌ها به منظور تعیین قضایای تحقیق فراهم آید.

۴-۵-۱ نمونه آماری

خبرگان این پژوهش از لحاظ وضعیت سن، ۱۰ درصد بین ۴۰ تا ۴۵ سال و ۳۰ درصد بین ۴۶-۵۰ سال و ۶۰ درصد بیش از ۵۱ سال سن داشتند. خبرگان این پژوهش از لحاظ وضعیت سابقه شغلی، ۱۰ درصد بین ۵-۱۰ سال، و ۹۰ درصد بیش از ۱۰ سال سابقه داشتند. به منظور شناخت بهتر جامعه‌ای که در پژوهش مورد مطالعه قرار گرفته است، قبل از تجزیه و تحلیل داده‌های آماری لازم است این داده‌ها توصیف شوند. همچنین توصیف آماری داده‌ها، گامی در جهت تشخیص الگوی حاکم بر آنان و پایه‌ای برای تبیین روابط متغیرهایی است که در پژوهش بکار می‌روند.

حجم نمونه این پژوهش از لحاظ جنسیت، ۹۱،۴۶ درصد مرد و ۸،۵۴ درصد زن بودند و حجم نمونه این پژوهش از لحاظ وضعیت سن، ۸،۵۴ درصد بین ۴۱-۴۵ سال، ۷۸،۰۵ درصد بین ۴۶-۵۰ سال، و ۱۳،۴۱ درصد بیش از ۵۱ سال سن داشتند. حجم نمونه این پژوهش از لحاظ سابقه شغلی، ۱۵،۸۵ درصد کمتر از ۱۰ سال، ۶۰،۹۸ درصد بین ۱۱-۲۵ سال و ۲۳،۱۷ درصد بیشتر از ۲۶ سال سابقه شغلی داشتند.

۴-۵-۲ نتایج حاصل از مصاحبه خبرگان

ابزاری که در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد، روش تحلیل محتوا می‌باشد. این روش برای تعیین تحلیل و بیان الگوهای موجود در درون داده‌ها به کار رفته و با سازماندهی داده‌ها، آنها را در قالب جزئیات توصیف می‌کند همچنین این رویکرد می‌تواند به تفسیر جنبه‌های مختلف پژوهش کمک کند. در واقع، تحلیل محتوا نوعی بررسی و پیمایش اسناد و مدارک است که توسط شخص پژوهشگر یا افراد دیگر جمع‌آوری شده است. در این روش، تحلیل و بررسی داده‌ها توسط شخص محقق انجام گرفته و وی کلمات، عبارات، اسامی، بندها، تصاویر، موضوعات یا هر جلوه‌ی ویژه‌ای را که برای او اهمیت دارد در برگ یادداشت خود ثبت می‌کند. این رویکرد شامل شش مرحله

^۶ NVivo

اطلاعات، پرداخت به موقع مالیات به مفهوم «مسئولیت‌پذیری قانونی» نام‌گذاری شدند. کدهای داشتن صفات اخلاقی، صداقت و درستکاری در محیط کار، محدود نکردن بازار هدف، هدایت برنامه‌های شرکت، ترویج سبز شدن شرکت‌ها، تعهد قوی به مفهوم «مسئولیت‌پذیری اخلاقی» نام‌گذاری شدند. کدهای انجام کارها سازگار با انتظارات بشر دوستانه و خیرخواهانه، انجام امور خوب و نوع دوستانه، حمایت سرمایه‌گذاران، توانمندی در برقراری ارتباطات، کمک به آموزش‌های خصوصی و عمومی، هنجارهای اجتماعی، واسطه‌گری شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر، همکاری شرکت‌های سرمایه‌گذاری به مفهوم «مسئولیت‌پذیری خیرخواهانه» نام‌گذاری شدند.

۴-۵-۳ رویی و پایایی یافته‌های تحقیق

آنچه در پژوهش‌های کیفی باید مورد توجه قرار گیرد قابلیت اعتماد یا صحت داده‌هاست. رسیدن به قابلیت اعتبار یا همان رویایی با استفاده از تکنیک‌های زیر عملی شده است: استفاده از تکنیک‌های تئلیت، نظیر استفاده از منابع تاییدگر، محققان و روش‌هایی متعدد در طی فرایند جمع‌آوری و تحلیل داده که این امر به افزایش قابلیت اعتبار انجامید، استفاده از تکنیک کسب اطلاعات دقیق موازی نظیر نمایش و ارائه تحلیل‌های داده‌ای و نتایج آن به متخصصان امر که این امر به غنای قابلیت اعتبار کمک کرده است، استفاده از تکنیک کنترل‌های اعضا: از طریق ارائه تحلیل‌های داده‌ای و نتایج آن به پاسخگویان، از واکنش‌های آنان در مرحله گزارش نوشته‌ها آگاهی حاصل آمد، خودبازبینی محقق در طی فرایند جمع‌آوری و تحلیل داده، یکی دیگر از روش‌هایی است که توانست به افزایش قابلیت اعتبار بینجامد. به جهت ایجاد قابلیت اعتماد سعی گردید که سوالات تحقیق با پشتوانه ادبیات و پیشینه تحقیق ایجاد و تهیه گردیده و چند مرحله توسط خبرگان سنجش و تایید گردد. در این تحقیق برای بررسی پایایی، نمونه‌ای از متون برای کدگذاری به فرد خبره دیگر داده شد و نتایج کدگذاری وی با کدگذاری محقق مقایسه شد. نتیجه این شد که از مجموع پنجاه و سه که توسط محقق برای دو مصاحبه اول و دوم تعیین شده بود، تعداد چهل و شش کد با کدهای تعریف شده برای این دو مصاحبه توسط کدگذار دوم، مشترک بودند که در حدود ۸۶٪ توافق بین دو کدگذاری وجود داشت و این موضوع نشانگر توافق بالای کدگذاری‌های انجام شده است.

اعتبار شامل فعالیت‌هایی است که احتمال بدست آوردن یافته‌های معتبر را افزایش می‌دهد. بدین منظور برای بررسی اعتبار یافته‌ها اقدامات زیرانجام گرفت:

اعتبارپذیری: اعتبارپذیری به واقعی بودن توصیف‌ها و یافته‌های پژوهش اشاره دارد و عبارت است از درجه اعتماد به واقعی بودن یافته‌ها برای شرکت‌کنندگان پژوهش و برای زمین‌های که این پژوهش در آن انجام شده است؛ به این معنا که آنچه در یافته‌ها و نتایج تحقیق از سوی پژوهشگر ذکر می‌گردد، همانی باشد که در نظر و ذهن پاسخگو بوده است.

عمومی، بکارگیری عقود اسلامی، تأمین عمده هزینه‌های جاری، بکارگیری عقود اسلامی، در دسترس بودن صندوق‌های دولتی، راهبردهای خروج به اصل سرمایه به مفهوم «انعطاف‌پذیری مالی» نام‌گذاری شدند. سهولت ورود به بازار، شناسایی نقاط خروج در زمان مشخص، انگیزه‌های سرمایه‌گذاری، برطرف کردن مشکلات نمایندگی، تحلیل‌گر حرفه‌ای، سهولت خروج به مفهوم «بهبود محیط کسب‌وکار» نام‌گذاری شدند. نیاز به جذب منابع انسانی و بازاریابی، سازوکارهای پایش و نظارت، مهارت‌های مالی، مهارت‌های مدیریتی، مدیریت تخصصی، مهارت‌های بازاریابی به مفهوم «افزایش کمیت یا کیفیت نیروی کار» نام‌گذاری شدند.

ب- شاخص‌های اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر: تعداد ۴۰ کد به‌عنوان مفاهیم اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر در ۶ مفهوم دسته‌بندی شدند، بطوریکه کدهای کنترل و مدیریت، تیم مدیریت قوی، دانش و تجربه مدیریتی، مشارکت در تجاری‌سازی، مشارکت در مالکیت، انجام تعهدات، تخصص ارزیابی، سهم بودن تأمین‌کنندگان سرمایه مخاطره‌پذیر، به دست آوردن شرکای قوی به مفهوم «مشارکت اجتماعی» نام‌گذاری شدند. کدهای آگاهی سیاسی - اجتماعی، شهرت شرکت، فاصله فرهنگی و نهادی، روابط بازار و مشتری، جایگاه فعلی شرکت، توجه به شرکت‌های نوپا و تکنولوژیکی، ارتباط پایدار با صندوق به مفهوم «روابط اجتماعی» نام‌گذاری شدند. کدهای تخصص و آگاهی، تقارن اطلاعاتی، شناخت بهتر گرایش‌های جدید تکنولوژی، پردازش هوشمند، فضای اطمینانی به مفهوم «شفافیت اطلاعاتی» نام‌گذاری شدند. کدهای تخصص و آگاهی، شناخت بهتر گرایش‌های جدید تکنولوژی، طرح‌های خلاقانه، جریان خلاقیت، حفظ مالکیت فکری طرح، پشتیبانی فنی، ارزیابی فرصت، انتخاب و سازماندهی استراتژیک، مدیریت هوشمندانه استراتژیک به مفهوم «امکانات آموزشی» نام‌گذاری شدند. کدهای کمک‌های مشورتی، یاری‌رسانی و نظارت بر شرکت‌های پرریسک، پتانسیل رشد بالا، محصولات منحصربه‌فرد، افق بلندمدت، دارایی‌های معنوی، مشارکت و حمایت و سرمایه‌دولت، حل مشکلات اخذ وام از بانک، شبکه ارتباطی به مفهوم «امکانات رفاهی» نام‌گذاری شدند. کدهای دغدغه‌های زیست‌محیطی، مباحث مرتبط با بهداشت عمومی، انتظارات از حکومت و ریسک‌گریزی به مفهوم «دغدغه‌های زیست‌محیطی» نام‌گذاری شدند.

پ- مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی در مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر:

تعداد ۲۶ کد به‌عنوان مفاهیم مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی در ۴ مفهوم دسته‌بندی شدند، بطوریکه کدهای تعهد به سودآوری شرکت، جایگاه رقابتی قوی، سطح بالای راندمان عملیاتی، تنوع موجود در سید سرمایه‌گذاری، حداکثرسازی ارزش سهامداران به مفهوم «مسئولیت‌پذیری اقتصادی» نام‌گذاری شدند. کدهای روابط افراد تحت اختیار و قانون، سیستم ارتقاء و انتصاب متناسب با مقررات قانونی، دریافت حقوق و مزایا طبق مقررات اداری، فعالیت براساس قانون و مقررات منطقه‌ای و بین‌المللی، مشوق‌ها و اعتبار، نهاد‌های افشای

به طوری که:

$$\tilde{w}_k = (w_k^l, w_k^m, w_k^u) \quad k = 1, 2, 3, \dots, n$$

نتایج حاصل از سوپر ماتریس حد در جدول ۴-۱۷ نشان می‌دهد در بین زیرمعیارها مشارکت اجتماعی با وزن نهایی ۰,۰۷۹ در اولویت اول، روابط اجتماعی با وزن نهایی ۰,۰۵۷ در اولویت دوم، افزایش کمیت یا کیفیت نیروی کار با وزن نهایی ۰,۰۳۸ در اولویت سوم، شفافیت اطلاعاتی با وزن نهایی ۰,۰۳۵ در اولویت چهارم، ریسک‌پذیری سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر، امکانات رفاهی، بهبود محیط کسب‌وکار با وزن نهایی ۰,۰۳۴ در اولویت پنجم، مشارکت اقتصادی، رقابت‌پذیری با وزن نهایی ۰,۰۳۲ در اولویت ششم، انعطاف‌پذیری مالی با وزن نهایی ۰,۰۲۷ در اولویت هفتم، دغدغه زیست محیطی با وزن نهایی ۰,۰۲۵ در اولویت هشتم، مدیریت نقدینگی سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر با وزن نهایی ۰,۰۲۴ در اولویت نهم، امکانات آموزشی با وزن نهایی ۰,۰۲۰ در اولویت دهم قرار دارد.

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادات

از بزرگ‌ترین چالش‌های کارآفرینان و مهمترین مانع آنها برای راه‌اندازی کسب‌وکارشان کمبود منابع مالی برای تأمین نیازهای سرمایه‌ای است. فرآیند تأمین مالی برای کارآفرینان ممکن است سال‌ها به طول انجامد و کارآفرینان را از حرفه و کسب‌وکارشان منصرف نماید. کمبود سرمایه‌گذاری عامل مؤثر در شکست بسیاری از کسب‌وکارها محسوب می‌شود. اهمیت سرمایه‌گذاران ریسک‌پذیر به این علت است که آنها تأمین‌کننده ارزشمندی برای شرکت‌های نوپا هستند و درک عمومی بر این است که تعداد سرمایه‌گذاران مخاطره‌پذیر یک شاخص نوآوری محسوب می‌شود. هدف اصلی از سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر توسط کارآفرینان، دریافت سود فوری و سریع نیست بلکه آنها شرکت را حمایت می‌کنند تا ارزش سرمایه‌شان بالا برود و همچنین از این طریق ایجاد اشتغال نمایند. آنها از یک سو علاقمند به سرمایه‌گذاری در شرکت‌های کوچک و متوسط و نوآور هستند که رشد سریعی داشته باشند. توسعه پایدار حاصل رشد آگاهی در سطوح جهانی در مورد مسائل و موضوعات محیطی، اجتماعی، اقتصادی، فقر و نابرابری و نگرانی‌ها درباره یک آینده سالم برای بشر است. توسعه پایدار، این موضوعات (محیطی، اجتماعی و اقتصادی) را بسیار محکم به هم پیوند می‌دهد (آلیناجیپونگ و لیماکدیج^۷، ۲۰۲۱).

نتایج پژوهش پژوهش نشان داد برای شکل‌گیری و تبیین مدل اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی در ابعاد مسئولیت‌پذیری اقتصادی، مسئولیت‌پذیری قانونی، مسئولیت‌پذیری اخلاقی و مسئولیت‌پذیری خیرخواهانه مشهود است. این نتیجه با نتایج تحقیقات آرمجو و

انتقال‌پذیری: انتقال‌پذیری که جایگزین اعتبار بیرونی حوزه کمی به شمار می‌رود، به معنای قابلیت تعمیم نتایج به سایر حوزه‌ها و زمینه‌هاست.

تأیید‌پذیری: به معنای کوشش در جهت احراز شاخص عینیت در پژوهش است؛ هرچند این مفهوم در پژوهش‌های کمی به معنای پرهیز محقق از تأثیر سوگیری‌ها و ارزش‌دوری‌ها در تحقیق است. در پژوهش کیفی این امر بیشتر به معنای قدرت تحلیل و دقت داده‌ها و میزان تأیید آنهاست.

قابلیت اعتماد شاخصی مهم در روش‌های تحقیق کیفی به شمار می‌رود؛ چرا که مشاهدات طولانی در زندگی اجتماعی یک گروه در یک دوره زمانی به محقق این امکان را می‌دهد تا به سطح بالایی از روابط بین مفاهیم و مشاهدات دست یابد. در این پژوهش برای رسیدن به پایایی کاربرد چهار راهکار زیر بکار رفته است: هدایت دقیق جریان مصاحبه برای گردآوری داده‌ها، ایجاد فرایندهای ساخت یافته از مصاحبه‌های همگرا و سازماندهی فرایندهای ساخت یافته برای ثبت، نوشتن و تفسیر داده‌ها، وجود حداقل دو نفر برای انجام مصاحبه به صورت جداگانه، اما موازی با یکدیگر و مقایسه یافته‌های دو و یا چند محقق، استفاده از کمیته راهنما و تخصصی برای ارزیابی و اجرای برنامه‌ی مصاحبه. اگر اعضای کمیته با همدیگر در مورد پدیده‌ای اجماع داشته باشند، در این صورت، ارزیابی جمعی‌شان، صورت عینی و علمی به خود می‌گیرد.

۴-۶- اولویت‌بندی ابعاد اقتصادی اجتماعی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر

در این قسمت نتایج حاصل تکنیک فرآیند تحلیل شبکه‌ای (ANP) آورده شده است. به منظور تعیین اهمیت نسبی هر یک از مؤلفه‌ها، از روش فرایند تحلیل شبکه‌ای (ANP) فازی استفاده گردید. بدین صورت که بعد از ترسیم ساختار شبکه‌ای، پرسشنامه مربوط به مقایسات زوجی مربوط به هر مؤلفه تهیه گردید و در اختیار خبرگان قرار گرفت. در ادامه به منظور تشکیل سوپرماتریس، ماتریس‌های بردار ویژه سطوح مختلف مؤلفه‌های شناسایی شده، محاسبه گردیدند. براساس سوپرماتریس، مراحل محاسبه وزن مؤلفه‌ها عبارتند از:

مرحله اول: جهت تجمیع نظرات خبرگان، از مقایسات زوجی پاسخ‌دهندگان میانگین هندسی گرفته می‌شود.

مرحله دوم: محاسبه بردار ویژه: برای محاسبه بردار ویژه هر یک از جداول مقایسات زوجی تجمیع شده، طبق رابطه زیر از روش لگاریتمی حداقل مجذورات، استفاده می‌شود.

$$w_k^s = \frac{\left(\prod_{j=1}^n a_{kj}^s \right)^{1/n}}{\sum_{i=1}^n \left(\prod_{j=1}^n a_{ij}^m \right)^{1/n}}, \quad s \in \{l, m, u\}$$

در آن سمت شغلی منعکس می‌شود و فرصت‌ها و محیط مساعدی برای انجام کار منجر می‌شود. شرکت‌ها افشای شاخص‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی خود (تعهدات اقتصادی، حقوقی، اخلاقی و تعهد نوع دوستانه) و امتیاز مربوط به آن را برای واحدهای زیرمجموعه الزامی کند و اطلاعات مربوط به مسئولیت‌پذیری اجتماعی را به صورت کارآمد سازماندهی نماید.

مسئولیت اجتماعی با رویکرد جدید و نوظهور در هزاره جدید کلیدی برای انجام تغییرات اساسی در سطح اشخاص، سازمانی و جامعه و اطمینان از توجه به کلید تفاوت‌ها و تغییرات در سطح جامعه است. بنابراین مدیران بایستی در مورد مسئولیت‌پذیری اطلاعات کافی را اخذ نموده و نحوه اجرای آن را در سازمان مورد بررسی قرار دهند.

انگیزه اولویت‌دار یک شرکت سرمایه‌گذاری خطرپذیر، می‌تواند سوددهی باشد یا این که انگیزه‌های غیرمادی نظیر مسائل فرهنگی و اجتماعی و توسعه کارآفرینی در کانون توجه باشد. در صورتی که انگیز اصلی سودآوری باشد، هدف اصلی ایجاد و فعالیت صندوق نیز در همین راستا خواهد بود. اما اگر انگیزه اصلی سودآوری نباشد، موضوع سوددهی صندوق حداقل در حدی که خوداتکایی آن را در بلندمدت تضمین نماید باید در هدف‌گذاری‌ها مد نظر قرار گیرد. سرمایه‌گذاران خطرپذیر پس از درک مسائل مربوط به پیشبینی‌های مالی و ارزش‌گذاری کسب‌وکار، اقدام به انجام مهمترین گام در مراحل اولی فرایند سرمایه‌گذاری یعنی مذاکره و نهایی کردن مفاد قرارداد با کارآفرینان می‌کنند، این گامی بسیار مهم برای دستیابی به تصویب داخلی از کمیته سرمایه‌گذاری است. بنابراین پیشنهاد می‌شود برای این اقدام از افراد خبره و دارای شایستگی و قابلیت بالا در زمینه ارزیابی و مذاکره استفاده گردد. به منظور سنجش اثرگذاری رویکردهای پیشنهادشده انعقاد قرارداد متناسب با رشد شرکت، می‌توان سنجه‌هایی را برای موفقیت قراردادها مدنظر قرار داد؛ مانند خروج موفق سرمایه‌گذار خطرپذیر از طریق عرضه عمومی سهام، فروش به شرکت دیگر یا ادغام و اکتساب. کاهش مالیات بر درآمد شرکت‌ها و مالیات بر سود حاصل از سرمایه‌گذاری و ارائه‌ی مشوق‌های سرمایه‌گذاری (مانند تخفیف‌ها و معافیت‌های مالیاتی) و بسترسازی به منظور جلب سرمایه‌گذاری خارجی. ایجاد بازار سرمایه‌گذاری فرشتگان تجارت برای سرمایه‌گذاری خطرپذیر و هماهنگ‌سازی شرکت‌های نوپا و فرشتگان تجارت.

۴-۲- محدودیت‌ها

از جمله محدودیت‌ها و موانعی که بر سر راه پژوهش حاضر وجود داشته است می‌توان به موارد زیر اشاره نمود: استفاده صرف از مصاحبه: یکی از مزایای مصاحبه، گردآوری اطلاعات و داده‌های غنی از متن پدیده مورد مطالعه است. برخلاف تلاش ما برای پوشش مقالات پیشرو در مورد مدل‌های پایداری برای سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر، با محدودیت مقاله مرتبط در داخل مواجه بودیم. ذهنیت‌ها، تصورات، علایق، آگاهی‌ها و خصوصیات و دانش پژوهشگر در فرضیه‌سازی، تنظیم

همکاران (۱۳۹۹)، برزگر و همکاران (۱۳۹۸)، پالیزدار و همکاران (۱۳۹۸)، اخلاصی و همکاران (۱۳۹۷)، متوسلی و همکاران (۱۳۹۶)، شهسواری و سلمانی (۱۳۹۷)، حسین آقاجانی و امین دولتی (۱۳۹۵)، باتیستی و همکاران (۲۰۲۲)، آلیناچیونگ و لیماکدیج (۲۰۲۱)، هگمن و سورهمیم (۲۰۲۱) قابل قیاس است. در مدل پایدار از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر دو بُعد اقتصادی و اجتماعی در نظر گرفته شد که در بُعد اقتصادی مفاهیم ریسک‌پذیری سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر، مدیریت نقدینگی سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر، بازده سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر، ارزش‌گذاری سهام، رقابت‌پذیری، مشارکت اقتصادی، انعطاف‌پذیری مالی، بهبود محیط کسب‌وکار، افزایش کمیت یا کیفیت نیروی کار؛ و در بُعد اجتماعی مفاهیم افزایش کمیت یا کیفیت نیروی کار، مشارکت اجتماعی، روابط اجتماعی، شفافیت اطلاعاتی، امکانات آموزشی، امکانات رفاهی، دغدغه زیست محیطی شناسایی شده است. پالیزدار و همکاران (۱۳۹۷) بیان داشتند توانمندی در برقراری ارتباط، تجربه و ریسک‌پذیری مدیران، حمایت سرمایه‌گذاران خطرپذیر و همچنین منابع اولیه با جذب سرمایه‌گذار خطرپذیر در شرکت‌های دانش‌بنیان ارتباط دارند [۳]. شرکت‌ها در صورت عدم کفایت سرمایه اولیه و ضرورت جذب سرمایه به ویژه سرمایه‌گذاری خطرپذیر باید این نکته را مدنظر قرار دهند که تجربه تیم مدیریتی و نیز توانمندی در برقراری ارتباطات مؤثر شرکت با دیگر شرکت‌ها و اشخاص حقیقی و حقوقی، یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر موفقیت ایشان خواهد بود. شهسواری و سلمانی (۱۳۹۷) (۸) بیان داشتند مسئولیت اجتماعی بالا، ناکارآمدی سرمایه‌گذاری را تا حدی کاهش و در نتیجه کارایی سرمایه‌گذاری را افزایش داده است. باتیستی^۸ و همکاران (۲۰۲۲) نشان دادند شرکت‌های سرمایه‌گذاری به طور محافظه‌کارانه به عوامل تضمین بازپرداخت اولیه، سرمایه‌گذاران خاص و عادی، ارزش شرکت و سهام، وجود شرایط مالی توجه دارند.

۴-۱- پیشنهادات

با توجه به نتایج حاصل از الگوی ارائه شده پیشنهاداتی ارائه گردیده است که در ذیل بدان‌ها اشاره می‌شود: مسئولیت اجتماعی با رویکرد جدید و نوظهور در هزاره جدید کلیدی برای انجام تغییرات اساسی در سطح اشخاص، سازمانی و جامعه و اطمینان از توجه به کلید تفاوت‌ها و تغییرات در سطح جامعه است. شرکت‌ها به مسائل و مباحث مربوط به مسئولیت برای ایجاد ارزش در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیطی و پاسخگویی شفاف به تقاضاهای ذینفعان، حاکمیت شرکتی خوب و مشارکت اجتماعی در سطح جامعه، امانتداری محیطی در جامعه و صنعت بیمه، توسعه مسئولیت اجتماعی و استانداردهای خاص آن، افشاء اطلاعات جدید و وسیع تر برای برآورده کردن نیازهای اطلاعاتی ذینفعان مختلف و ارائه گزارش عملکرد مسئولیت اجتماعی توجه داشته باشد. برآوردن استانداردهای وظیفه‌های بشردوستانه و اخلاقی در سازمان به عنوان مثال ارائه حقوق اخلاقی و عدالت با تجسم وظایفی که

ارزش آفرینی و اقتصاد مقاومتی، تهران، موسسه آموزش عالی امینی بهنمیر.

- ۱۱- طالبی، مریم (۱۳۹۶). سرمایه‌گذاری خطرپذیر نیازمند قانون گذاری است، ماهنامه آموزشی، علمی، خبری، تحلیلی، اقتصاد دانش بنیان، شماره ۲۳، ص ۲۳-۲۷.
- ۱۲- طاهری، علی (۱۳۹۵). توسعه پایدار و سیاست‌های نئولیبرالی، انتشارات رواق اندیشه، چاپ اول.

پرسشنامه، ارتباط و تعامل با دیگران و تحلیل اثر می‌گذارد و بر اثر علایق و گرایش‌ها بر تحقیق مؤثر است. یکی از محدودیت‌های تحقیق، محدودیت ذاتی پرسشنامه است. پاسخگویان به طور معمول، ادراکات و ذهنیت‌های برداشت شده خود را در قالب پاسخ‌های مورد نظر مطرح می‌کنند و با توجه به اینکه احتمال زیادی دارد که آنچه از واقعیت‌های بیرونی که ادراک می‌شود، با آنچه که واقعیت است، انطباق نداشته باشد.

منابع

- ۱- آرمزجو، هانیه. کیقبادی، مریم. حیدری، غلامرضا. (۱۳۹۹). تبیین جایگاه مسئولیت اجتماعی در الگوی یکپارچه حاکمیت شرکتی در راستای سیاست‌های توسعه اقتصادی پایدار، سیاست‌های راهبردی و کلان، (۳۰)، ۳۷۰-۳۹۲.
- ۲- بنای شاهانی، مریم؛ ادب، حسین و بنای شاهانی، محمدرضا (۱۳۹۴)، بررسی نقش صندوق‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر در توسعه کسب و کارهای دانش بنیان، دومین همایش بین‌المللی مدیریت و فرهنگ توسعه، تهران، موسسه سفیران فرهنگی مبین.
- ۳- پالیزدار، کاظم، مدنی، شیماء، عسگری نیا، محسن. (۱۳۹۷). بررسی عوامل رفتاری و محیطی مؤثر بر جذب سرمایه‌گذار خطرپذیر جهت سرمایه‌گذاری در شرکت‌های دانش‌بنیان (مطالعه موردی: صنعت بیوتکنولوژی ایران). سیاست گذاری پیشرفت اقتصادی، (۱)۶، ۹۳-۱۲۴.
- ۴- بزرگر، صادق، بخشی، امیر، حیدری، محمدتقی. (۱۳۹۸). تبیین پایداری اجتماعی - اقتصادی در شهرهای کوچک با رویکرد توسعه پایدار (نمونه: شهرهای کوچک شمال ایران)، مجلس و راهبرد سال بیست و ششم، شماره ۹۷، ۵-۳۸.
- ۵- خلیلی فرد، رامین. احمدی، فایز. (۱۳۹۹). مدیریت مالی و توسعه پایدار، چهارمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، تجارت جهانی، اقتصاد، دارایی و علوم اجتماعی، تهران
- ۶- دژپسند، فرهاد. اطاعت، جواد. دینی ترکمانی، علی. (۱۳۹۹). مبانی توسعه پایدار در ایران، انتشارات نشر علم، چاپ اول.
- ۷- زاهدی، شمس‌السادات. (۱۳۹۸). توسعه پایدار، انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، چاپ نهم.
- ۸- شهسواری، معصومه، سلمان، رسول. (۱۳۹۷). بررسی پیامدهای اقتصادی مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها (با تأکید بر کارایی سرمایه‌گذاری). دانش سرمایه‌گذاری، (۲۷)۷، ۲۲۵-۲۴۰.
- ۹- عرفانیان، امیر؛ شیرزادی، سعید (۱۳۸۶). ساختار مطلوب برای انجام سرمایه‌گذاری‌های پرخطر توسط شرکت‌های سرمایه‌گذاری، فصلنامه رشد فناوری، (۱۱)۳، ۱۰.
- ۱۰- علیپور لری، رضا. سیفی، لیندا. (۱۳۹۷). انقلاب سرمایه‌گذاری جمعی تحولی در شناپدهی به کسب و کارهای نوپا، اولین کنفرانس بین‌المللی رویکردهای نوین در مدیریت کسب و کار و حسابداری با تأکید بر
- ۱۳- Aleenajitpong, N., & Leemakdej, A. (۲۰۲۱). Venture Capital Networks in Southeast Asia: Network characteristics and cohesive subgroups. *International Review of Financial Analysis*, ۷۶, ۱۰۱۷۰۲. doi:https://doi.org/10.1016/j.irfa.2021.101702
- ۱۴- Brown, G.W., Harris, R.S., Jenkinson, T., Kaplan, S.N., Robinson, D.T., (۲۰۱۵). What do different commercial data sets tell us about private equity performance? Unpublished Working Paper. University of North Carolina. http://uncipc.org/wp-content/uploads/2015/12/PERC_datasets_12-0-2015.pdf.
- ۱۵- Battisti, E., Nirino, N., Leonidou, E., & Thrassou, A. (۲۰۲۲). Corporate venture capital and CSR performance: An extended resource based view's perspective. *Journal of Business Research*, ۱۳۹, ۱۰۵۸-۱۰۶۶.
- ۱۶- Colombo, M. G., D'Adda, D., & Quas, A. (۲۰۱۹). The geography of venture capital and entrepreneurial ventures' demand for external equity. *Research Policy*.
- ۱۷- Crain, N. G. (۲۰۱۸). Venture capital and career concerns. *Journal of Corporate Finance*, ۴۹, ۱۶۸-۱۸۵.
- ۱۸- Dai, N., Jo, H., Kassicieh, S., (۲۰۱۲). Cross-border venture capital investments in Asia: selection and exit performance. *J. Bus. Ventur.* ۲۷, ۶۶۶-۶۸۴.
- ۱۹- Gornall, W., & Strebulaev, I. A. (۲۰۱۹). Squaring venture capital valuations with reality. *Journal of Financial Economics*. doi: https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2018.04.015
- ۲۰- Li, Y., Zahra, S.A., (۲۰۱۲). Formal institutions, culture, and venture capital activity: a cross country analysis. *J. Bus. Ventur.* ۲۷, ۹۵-۱۱۱.
- ۲۱- Talmor, E., Lutz, E., Hesse, M., (۲۰۱۷). Venture capitalist reputation and the effect on venture lending contracts. Unpublished Working Paper. London Business School. <https://www.London.Edu/Faculty-and-research/academic-research/t/the-effect-of-venture-capital-reputation-in-venture-lending-contrac#.WQdz4VhYpaQ>.
- ۲۲- Mason, C.M., (۲۰۰۹). Public policy support for the informal venture capital market in European: a critical review. *Int. Small Bus. J.* ۲۷ (۵), ۵۳۶-۵۵۶.
- ۲۳- Pan, F., Zhao, S.X., Wojcik, D., (۲۰۱۶). The rise of venture capital centres in China: a spatial and network analysis. *Geoforum* ۷۵, ۱۴۸-۱۵۸.
- ۲۴- Wen, J., Yang, D., Feng, G.-F., Dong, M., & Chang, C.-P. (۲۰۱۸). Venture capital and innovation in China:

The non-linear evidence. *Structural Change and Economic Dynamics*.

- ۲۵- Zhang, Y., & Mayes, D. G. (۲۰۱۸). The performance of governmental venture capital firms: A life cycle perspective and evidence from China. *Pacific-Basin Finance Journal*, ۴۸, ۱۶۲-۱۸۵.